

Alternativa de futur

El tercer sector avui en dia està lluny de ser una alternativa real als fracassos de l'Estat i el mercat a l'hora de garantir un benestar generalitzat a la població. La crisi també pot ser una oportunitat per imaginar una altra manera de fer les coses.

Davant les discussions sobre si ha de ser l'Estat el principal garant del benestar col·lectiu mitjançant la recollida centralitzada de recursos i la seva posterior redistribució, o bé si ha de ser el mercat a través del seu lliure funcionament i els hipotètics efectes benèvols de la *trickle down economics*, hem presenciat des dels anys previs a la crisi com la societat civil s'ha erigit en font fonamental d'acció social i econòmica. La seva creixent importància ha buscat contribuir a trencar amb un dilema motor de debats interminables en el si de la teoria econòmica contemporània: el binomi Estat-mercado, dit d'una altra manera, sector públic-sector privat. En canvi, quan parlem del tercer sector social ens referim concretament a les entitats privades sense afany de lucre que tenen com a raó de ser promoure la inclusió i la cohesió social en tota la seva complexitat.

En aquest sentit, la societat civil s'ha presentat com a capaç d'evitar, d'una banda, la burocratització de la intervenció social pública i la generació de subjectes passius i pretensament parasitaris contra les quals les veus detractores de l'Estat del benestar adverteixen i, de l'altra, capaç d'evitar també els efectes demolidors d'una lògica de mercat que no introdueix la fragilitat ni la interdependència humanes en les seves suposadament infal·libles equacions. El tercer sector social irromp en el món polític i econòmic, d'aquesta manera, amb l'esperança de poder eludir algunes de les principals febleses i alguns dels perills de l'Estat i el mercat, i garantir a la ciutadania una atenció flexible, descentralitzada i de proximitat que romanguí autònoma respecte als daltabaixos de l'economia i els impactes que aquests tenen sobre la solvència econòmica i la capacitat d'actuació dels governs.

No resulta excessivament agosarat, tanmateix, introduir alguns interrogants sobre la seva capacitat d'erigir-se en alternativa real ja que, en l'actualitat, el tercer sector social es troba im-

mers en dues tendències contradictòries. D'una banda, l'augment de les situacions d'emergència social, provocat pel galopant increment de la desocupació, per la disminució de les rendes de què disposen les famílies i pels milers de desnonaments executats a casa nostra, ha incrementat la demanda de serveis i ajuts que les entitats del tercer sector ofereixen. En el context català, per exemple, entre els anys 2007 i 2012 el nombre de persones ateses per aquestes entitats va augmentar, segons l'Observatori del Tercer Sector, en 430.000.

I d'altra banda, davant d'aquest escenari de multiplicació de les peticions i, per tant, d'una major necessitat de resposta, les polítiques de reestructuració i reducció de la despesa pública social no només minven de manera dramàtica la capacitat d'acció del tercer sector, sinó que a més fan perillar la seva pròpia existència. En aquest sentit, la crisi i les retallades socials han

El tercer sector de l'acció social no deriva d'una tradició participativa sinó de polítiques específiques promogudes per les administracions públiques a partir de la dècada dels anys 90. Mentre que aquestes polítiques van contribuir a la creació i organització d'experiències col·lectives especialitzades en l'acció social, han tingut al seu torn efectes que constitueixen llargs importants en l'actualitat, com la seva fragmentació i la naturalesa clientelar de la seva relació amb les administracions públiques. Han provocat, al seu torn, un alt grau de dependència econòmica del tercer sector vers el sector públic, una dependència que s'ha posat clarament de manifest tan aviat com els recursos públics han començat a patir retallades. En el moment actual, a més d'haver de competir amb les empreses mercantils obrint-se pas en la gestió de determinats serveis socials (com és el cas de les escoles bressol), les entitats socials sense afany de lucre corren el risc de veure la seva acció limitada a un creixent assistencialisme i que aquest, al seu torn, sigui instrumentalitzat per les institucions públiques per reduir les seves responsabilitats amb el benestar de la població.

Reinventar les solucions

En definitiva, i a l'espera de tornar a pensar les lògiques sobre les quals descansen els tres actors aquí mencionats, la situació actual del tercer sector a Catalunya es troba en aquests moments lluny de constituir una alternativa real als demostrats fracassos de l'Estat i el mercat a l'hora de garantir un benestar generalitzat de la po-

Només les iniciatives basades en nous paradigmes de solidaritat i cohesió, com l'economia social, tindran la capacitat de plantejar alternatives reals

destruït des del 2011 més de 15.000 llocs de treball d'aquest sector a Catalunya.

Aquest escenari s'explica tant pels efectes de l'actual crisi econòmica com per la pròpia història del tercer sector en el context de l'Estat espanyol. Com a resultat de la importància històrica que tant la família extensa com les institucions religioses han tingut en el camp de l'acció social, la societat civil espanyola i catalana en aquest àmbit s'ha caracteritzat per la seva feblesa fins a temps recents.

Només aquelles iniciatives i propostes basades en nous paradigmes de solidaritat i cohesió social com els de l'economia social o l'economia feminista tindran la capacitat de plantejar alternatives reals a les febleses del sector públic i del sector privat.

Tot i el patiment que segueix comportant, la crisi pot ser també una oportunitat per imaginar una altra forma de fer les coses i reinventar les solucions als problemes que ens envolten. No la desaprofitem.

Sandra
EZQUERRA

Professora de la Universitat de Vic-Universitat Central de Catalunya.

Llicenciada en Història i en Antropologia Social i Cultural per la UB. Doctora en Sociologia per la University of Oregon. Grup d'Investigació en Societats, Polítiques i Comunitats Inclusives de la Uvic-UCC